

Het Harriet Tubman Huis 25 jaar broodnodige vrouwenopvang in Amsterdam

‘Bijna een jaar wonen we nu bij elkaar, in wisselende samenstelling zo’n negen vrouwen en enkele kinderen uit totaal verschillende culturen en met heel verschillende karakters en levensgeschiedenissen. Er zijn regelmatig spanningen en kleine conflicten, natuurlijk, maar gezien de samenstelling van de groep gaat het eigenlijk wonderwel.’

Zo beschrijven Thera van der Ven en Claartje Vollebregt het leven in het Harriet Tubman Huis in juli 2000. In de zomer van 1999 hebben ze in de Amsterdamse Venserpolder het Harriet Tubman Huis opgericht, een opvanghuis voor vluchtelingenvrouwen en hun kinderen. Claartje en Thera wonen zelf ook in het Harriet Tubman Huis, allebei in hun eigen appartement aan een andere kant van het langwerpige huis. In de nieuwsbrief, getiteld ‘Go-on’ doen ze een paar keer per jaar verslag van alles dat er gebeurt.

‘Er zijn dagen dat het stil is in huis en je je afvraagt of er wel iets van samen-leven is; op andere momenten is er wel ineens gezelligheid en saamhorigheid, bijvoorbeeld als het Nederlands elftal een doelpunt scoort!’ schrijven ze bijvoorbeeld.

Inmiddels is het 2025 en er is veel veranderd: het Harriet Tubman Huis is verhuisd en Claartje en Thera wonen er niet meer. Maar nog steeds vangt het Tubman Huis vluchtelingenvrouwen en kinderen op, die soms in saamhorigheid en soms in conflict met elkaar samenleven. In die 25 jaar zijn er al meer dan 300 vrouwen geholpen, en de belangrijkste gedachte staat nog overeind: een onafhankelijk huis, dat kwetsbare vrouwen opvangt die tussen de wal en het schip vallen en waar de overheid niet meer naar omkijkt. Na 25 jaar is het tijd om terug te kijken: in dit artikel reizen we aan de hand van het archief door de geschiedenis van het Harriet Tubman Huis.

Oprichting

Zowel Claartje Vollebregt als Thera van der Ven bevinden zich in de jaren negentig in het activistische circuit. Ze voeren allebei actie tegen kernwapens, oorlog en klimaatverandering. Via dat circuit komt Thera terecht in het bestuur van het Jeanette Noëlhuis, een leefgemeenschap in Amsterdam waar onderdak wordt geboden aan ongedocumenteerde mensen.

Claartje woont op dat moment met haar dochter in een woongroep in de Venserpolder, en ze kent Thera nog niet. Langzamerhand vertrekken verschillende bewoners uit de ruime woongroep, en uiteindelijk blijven Claartje en haar dochter alleen achter in een groot, leeg huis. De huur opzeggen en ook vertrekken vindt Claartje zonde van de ruimte. Dus maakt ze een plan: ze wil vluchtelingenvrouwen en kinderen opvangen in het huis. Omdat ze daar weinig ervaring mee heeft, vraagt ze advies aan bestuursleden van het Jeanette Noëlhuis. Zo komt ze in contact met Thera, die een keer komt kijken in de woongroep van Claartje. Als Claartje aan Thera vraagt of ze het huis samen met haar wil opzetten, hoeft Thera niet lang na te denken. Ze heeft wel zin in een nieuw avontuur, en ze stemt snel in.

In de maanden die volgen maken Claartje en Thera het huis klaar voor de nieuwe bewoners, en in de zomer van 1999 kunnen de eerste vrouwen een kamer betrekken. Van buiten valt het Harriet Tubman Huis in de Venserpolder niet op: het lijkt alsof de rijtjesflat van drie verdiepingen hoog eengezinswoningen herbergt. Van binnen is het een heel ander verhaal: het huis bestaat uit drie woningen naast elkaar, waar de muren zijn doorgebroken zodat er een heel lange gang ontstaat. In het appartement aan de ene kant van die lange gang woont Thera, en aan de andere kant van de gang heeft Claartje haar woning. Tussen die woningen in liggen zes kamers voor de gasten, badkamers en een grote woonkeuken waar dagelijks samen gegeten wordt.

Claartje en Thera noemen hun plek het 'Harriet Tubman Huis'. Harriet Tubman was een tot slaaf gemaakte vrouw in Amerika. Ze ontsnapte aan de slavernij en hielp daarna met haar netwerk 'The Underground Railroad' vele andere tot slaaf gemaakten ook ontsnappen. Claartje en Thera vinden deze krachtige vrouw een voorbeeld voor de vrouwen in hun huis: ook als je in een ellendige situatie zit, kan je sterk zijn en je lot in eigen hand nemen.

Het dagelijks leven in het huis

In de 'Go-on', de felgekleurde nieuwsbrief die Claartje en Thera vier keer per jaar naar hun relaties en donateurs sturen, is duidelijk terug te lezen hoe het de bewoonsters verging. Zo kunnen we lezen over de Armeense Kajsa van 68 jaar die de hele dag zit te breien, de achttienjarige Gurbet uit Ethiopië die daar als Eritrese werd aangezien en daarom moest vluchten, en Victoria met haar zoontje Samuel die *'groeit als kool en een echte Casanova is, die onze harten verovert'*.

In de laatste week van juli 2000 gaan Claartje en Thera met vier bewoonsters en hun kinderen op vakantie naar Zeeland. Bepakt en bezakt reist het gezelschap naar een vakantiehuis in Zeeuws-

Vlaanderen. Achteraf doen ze in de nieuwsbrief verslag van hun avonturen: vooral de zee en het tropische zwemparadijs zijn erg in de smaak gevallen.

Ook lastigere zaken krijgen een plek in de nieuwsbrief 'Go-on', bijvoorbeeld de dilemma's over bewoonsters van wie de opvangtermijn verstreken is. De eerste paar gasten van het huis zijn op een 'positieve manier' vertrokken, schrijft Claartje Vollebregt: ze zijn zich gaan aanmelden in een AZC of hebben een andere plek gevonden. Maar nu krijgen Claartje en Thera ook te maken met gevallen waarin de termijn verstrijkt en er niet echt een perspectief is op verbetering van de situatie. Claartje en Thera worstelen duidelijk met hun rol in deze situaties:

'Hoe ga je daar dan als betrokken huisgenoot, die toch een beetje de baas is, mee om? Je voelt je op dat moment een beetje in de schoenen van de barse overheid staan, zo van regels zijn regels, en jij voldoet niet aan die regels, dus...' schrijft Claartje weifelend.

Aan de andere kant willen ze niet dat de vrouwen afhankelijk van hen blijven en dat het huis dichtslibt. Bovendien is hun uitgangspunt altijd dat de vrouwen zelf verantwoordelijk blijven voor hun situatie. En om het huis op een 'verantwoorde manier te blijven runnen' moeten Claartje en Thera soms ook het verblijf van hun gasten beëindigen. Dit duivelse dilemma heeft de bestuurders en coördinatoren van het Harriet Tubman Huis ook in de latere jaren vaak hoofdpijn bezorgd: hoewel het huis is opgericht om te helpen, moet er soms ook een einde komen aan die hulp, om anderen hulp te kunnen blijven bieden.

Grote veranderingen

In 2003 besluit Thera dat haar tijd in het Harriet Tubman Huis erop zit. Het kost haar te veel energie om in het huis te blijven wonen, en met pijn in haar hart neemt ze afscheid van Claartje en de andere bewoonsters:

'Ik word er van tijd tot tijd heel verdrietig van. Het Harriet Tubman Huis is een stuk van mezelf geworden, een echt thuis' schrijft ze.

Later dat jaar verhuist Claartje ook weg uit het huis, ze gaat in Utrecht wonen. Ook voor haar is de druk te hoog geworden. Er breekt een ingewikkelde periode aan, waarin Claartje en het bestuur zoeken naar een manier om het Tubman Huis zonder de oprichtsters voort te zetten.

Daarnaast wordt er een ingenieuze huizenruil op touw gezet. Het Jeannette Noëlhuis, een andere woongemeenschap waar ook vluchtelingen opgevangen worden, is gehuisvest in een flat die

gesloopt wordt. Zij willen graag blijven bestaan, maar zoeken dus een nieuwe woonruimte. Het Harriet Tubman Huis zal in een andere vorm door moeten gaan, individueler dan in de woongroep gebeurde. Het huis in de Venserpolder is eigenlijk ideaal voor het Jeannette Noëlhuis, dus komt het goed uit dat het Jeannette Noëlhuis naar de Venserpolder kan verhuizen, en het Harriet Tubman Huis drie appartementen krijgt toegewezen van de woningcorporatie in een flat bij Amsterdamse Poort.

In deze chaotische periode is het opmerkelijk dat het bestuur koste wat kost het unieke karakter van het Harriet Tubman Huis wil behouden. In de nieuwsbrief schrijft Claartje dat in onderhandelingen met andere organisaties steeds wordt geopperd dat het huis ook toegankelijk moet zijn voor mannen. Maar het bestuur wil dit absoluut niet, ze zien het als een extra risico voor verantwoorde opvang. Het is aan deze periode te danken dat het Harriet Tubman Huis nog steeds speciaal voor vrouwen is.

In februari 2005 is het dan eindelijk zo ver: het Harriet Tubman Huis verhuist van de woongroep in de Venserpolder naar drie woningen in de flat Huigenbos. De verhuizing is een hele operatie, waar ook weer verslag van wordt gedaan in de nieuwsbrief. Thera is ook komen helpen met de verhuizing en schrijft:

‘Op beide locaties werd gezwoegd en gestapeld, ingeladen, uitgeladen, gehesen, geduwd, en gesjouwd door minstens veertien mannen en vrouwen, vrijwilligers die geen tijd kregen voor koffie of lunchpauze. Stel je voor: in koffers, dozen, tassen en zakken kwamen de spullen van acht vrouwen en zeven kinderen naar het nieuwe huis en bovendien bedden en linnengoed, kasten, tafels en stoelen, keukenspullen, ijskasten en fornuizen, het hele gigantische huishouden plus nog de kantoorinventaris.’

Vanaf dat moment is het Harriet Tubman Huis gevestigd op de plek waar het nu nog steeds zit: drie galerijflats naast elkaar in Amsterdam Zuidoost.

‘Het leven gaat door’

In 2011 overlijdt Claartje Vollebregt. Ze is tot vlak voor haar dood nog een actief onderdeel van het Harriet Tubman Huis, dus haar overlijden verandert veel in de organisatie. Paulien van der Ploeg, een medewerker van het huis, schrijft in de nieuwsbrief:

‘Het leven gaat door, ook in het Harriet Tubman Huis. Na het overlijden van Claartje Vollebregt hebben we geprobeerd zo goed mogelijk in haar geest voort te gaan. Soms was dat wel even

zoeken, want Claartje is niet meer in de gelegenheid geweest om al haar concrete kennis aan ons over te dragen.'

Maria Buijen, die eerst in het bestuur zat, wordt vervolgens coördinator van het huis. Ze is het eerste aanspreekpunt voor de bewoonsters en zorgt dat alles in huis soepel verloopt. De manier van samenleven is in de Huigenbos-flat anders dan in de Venserpolder. De vrouwen leven meer op zichzelf dan in een gemeenschap. Dat komt enerzijds door hoe het huis is ingedeeld, en anderzijds is het ook wel de bedoeling van het bestuur, omdat er geen begeleiders meer met de vrouwen in huis wonen. Wel wordt er tweewekelijks een huisvergadering gehouden waarin iedereen zijn grieven kan delen, zodat de sfeer in huis goed blijft. In de nieuwsbrief staat over de zelfstandigheid van de vrouwen:

'Een belangrijk uitgangspunt is dat de zelfstandigheid van de vrouwen zoveel mogelijk wordt gerespecteerd en bevorderd. De vrouwen blijven verantwoordelijk voor hun eigen leven en voor hun eigen kinderen.'

In 2018 neemt Maria Buijen afscheid als coördinator, en volgt Anouk van Nuland haar op. Vervolgens staan er verschillende coördinatoren aan het roer. Het is belangrijk om te beseffen dat alle coördinatoren uit deze periode als vrijwilliger in het Tubman Huis werkten. Van Claartje en Thera tot Maria en Anouk: deze vrouwen namen onbezoldigd de verantwoordelijke en soms ook frustrerende taak op zich om de bewoonsters zo goed mogelijk te helpen.

Het Harriet Tubman Huis werkt vanaf het allereerste begin al samen met verschillende organisaties, waaronder de ASKV (Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen. Maar ook bijvoorbeeld het Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt (LOS), Defense for Children en andere organisaties. De samenwerking met de ASKV wordt in de laatste jaren steeds hechter. Vanaf 2023 is het een intensieve samenwerking, met als één van de resultaten dat Annika Klomp vanuit de ASKV coördinator is geworden in het huis. Dit is een grote stap richting de professionalisering van het Harriet Tubman Huis.

Een broodnodig verschijnsel

Een opvallend gegeven in het archief van het Harriet Tubman Huis is dat er vanaf het allereerste begin tot aan de dag van vandaag enorm veel vraag is naar dat wat het Tubman Huis biedt: veilige huisvesting voor ongedocumenteerde vrouwen. Er is geen moment geweest in de afgelopen 25 jaar waarop het Tubman Huis overbodig leek. Zelfs toen er in 2007 een Generaal

Pardon kwam, en het Tubman Huis zich in de nieuwsbrief afvroeg: 'is een opvanghuis in de huidige omstandigheden nog nodig?' Was het antwoord duidelijk:

'Er komen nog steeds vluchtelingen op straat terecht, vrouwen en kinderen die vaak in schrijnende en ongewenst afhankelijke omstandigheden verkeren omdat ze geen toegang hebben tot voorzieningen.'

En dus ging het Harriet Tubman Huis door. In al die jaren worstelde de leiding van het huis telkens weer met het enorme aantal aanvragen en de beperkte plekken. In het jaarverslag van 2017 staat bijvoorbeeld dat het bestuur gemiddeld twee aanmeldingen per week kreeg. En dat terwijl doorstroom heel moeilijk is: zelfs voor bewoonsters die eenmaal een verblijfsvergunning hebben, is huisvesting niet vanzelfsprekend. Natuurlijk is de hoop dat het Harriet Tubman Huis ooit overbodig zal worden. Maar tot die tijd is het duidelijk dat Claartje Vollebregt en Thera van der Ven in 1999 precies zagen waar behoefte aan was, en nog altijd is: een veilige vluchtheuvel voor vluchtelingenvrouwen en hun kinderen.

Laura Lubbers is historicus en audiomaker. Ter ere van het 25-jarig bestaan maakte ze een podcast over het Harriet Tubman Huis. Deze podcast is te luisteren via de [website](#).

Stichting Harriet Tubman Huis
info@harriettubmanhuis.nl